

STALNA RAZSTAVA STIŠKEGA ROKOPISA

Dokument slovenstva, na katerega je občina ponosna

V Šolskem centru Josipa Jurčiča v Ivančni Gorici smo 7. marca slovesno odprli stalno razstavo STIŠKI ROKOPIS. Postavili smo jo ob vhodu v našo šolo, kjer naj sprejme vsakega našega učenca in obiskovalca in ga opozori na to, da je v teh krajih že v 15. stoletju živela in se pisala slovenska beseda.

Rokopisi so verodostojen dokaz, da smo Slovenci že v srednjem veku obstajali kot etnično oblikovana skupnost s svojim jezikom, ki se je že zgodaj otrešel skupne praslovanske lupine.

Celoten rokopis je nastal v Stični. Vedno se je hranil na domačih tleh. Danes je v NUK-u v Ljubljani. Zapisan je v debeli rokopisni knjigi (kodeksu).

Najdaljša in najvažnejša stran v Stiškem rokopisu sta oba zapisa spovednega obrazca. Jezik izkazuje dolenske značilnosti, zlasti v vokalizmu. Pisava v vseh besedilih je mala pokončna gotica.

Našo zamisel sta nam pomagala uresničiti gospod Miha Glavan, vodja rokopisnega oddelka ljubljanske Narodne in univerzitetne knjižnice, ki je izbral besedilo in napisal krajši komentar, in gospod Zvone Pelko, umetniški fotograf, ki je uspešno oblikoval že veliko razstavo.

MILENA BON

Le nekaj slovenskih krajev je lahko ponosnih na to, da je pri njih nastalo kakršnokoli pismenstvo že v srednjem veku. Posebej edinstvena je v tem pogledu Stična, ki ni bila eno od poglobitih srednjeveških kulturnih in gospodarskih središč, ampak ima tudi to čast, da je v tamošnjem cistercijskem samostanu nastalo poleg Brižinskih spomenikov najobsežnejše slovensko srednjeveško besedilo, **znane Stiški rokopis**. Dokument na petih straneh je seveda že dolgo vključen v slovensko in svetovno kulturno zavest, ogleda pa si ga v njegovi izvorni podobi v Rokopisni zbirki NUK lahko le malo ljudi, saj bi ga sicer ne bilo več.

Prav in potrebno se nam je torej zdelo, da ga predstavimo v domačem kraju, predvsem

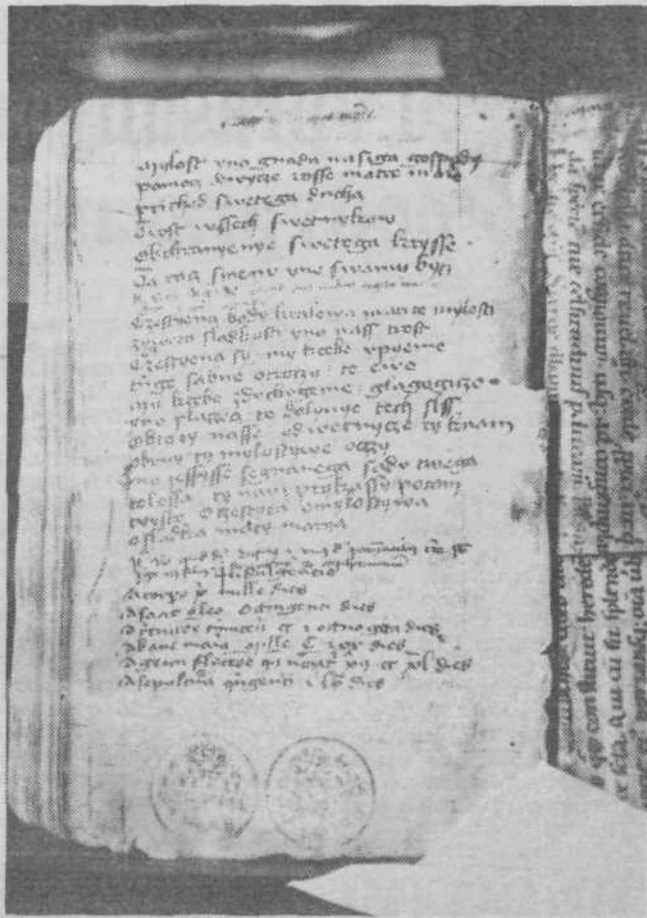
izrisal Valvazor. Celotna kompozicija je torej sestavljena iz velikega panoja s tonirano podobo samostana, na kateri je domiselno razvrščenih pet povečav, štiri strani besedila in zunanost kodeksa. Tako naš znameniti spomenik odslej kulturno označuje edino občinsko srednjo šolo in tudi s svojim učinkovitim položajem v vstopni veži priča o častitljivi slovenski kulturni zgodovini. Razstava je bila odprta 7. marca 1991.

Prijetno se je zavedati, da sta obe stiški šoli, osnovna in srednja, v času izredno skromnega vzdrževanja šolstva in kulture, z veseljem, pa tudi z denarnimi stroški, brez odlašanja potrudili, ki da je bila akcija uspešno uresničena.

S tem naši načrti še niso dokončno izpolnjeni. Besedilo je

Potrebna je tako slovenistični, teološki in zgodovinski stroki, kakor tudi obiskovalcem stiškega samostana, ki jih ni malo. Upamo, da bo to v razumni prihodnosti opravljeno, že sedaj pa ste vabljeni na ogled stalne razstave Stiškega rokopisa v Šolskem centru »Josipa Jurčiča« v Stični.

MIHAEL GLAVAN

Takole je neznan stiški menih verjetno češkega porekla zapisal slovenske besede naših srednjeveških prednikov. (Foto: Dokumentacija NUK)

PESNIŠKA ZBIRKA VIDA AMBROŽIČA

Vino mladosti se je povrelo

Vid Ambrožič je začel pisati pesmi že pred prvo svetovno vojno (1909) in jih ustvarjal pravzaprav vse življenje: umrl je 1961. leta v Gorenji vasi pri Mirni. V zbirko *Vino mladosti* se je povrelo (1990) je urednica prof. Anica Mahnič uvrstila malodane sto pesmi iz celotnega pesnikovega dela. Naslov si je sposodila po Ambrožičevi pesniški zbirki, zaključeni leta 1942.

Zbirka obsega 4 razdelke: mladostno poezijo, pesmi iz prve svetovne vojne: motivi s Karpatov, Galicije, Soče, Koroške. Tretji razdelek sestavljajo pesmi o drugi vojni: upor, talci, bratomorni zločini, zadnji razdelek pa je uglašen na temo staranja, odtokanja življenjskih moči.

Prvi del obsega motivno dokaj različne pesmi, osnovni ton pa mu dajejo razpoloženske pesmi o podeželju, vaški štimgungli ter ljubzenske pesmi. Te so sprva napolnjene z dokajšnjo mero ne le fantovske, pač pa tudi dekliške radoživosti, moralne sproščenosti in morda tudi razuzdanosti. Vendar čutno vrenje vina mladosti prekine najprej pesem *Dva gabra*, v kateri se v ljubezni razkriva tudi skrivnostna globinska povezanost dveh bitij. Pesem prevzame zaradi jenkovsko čiste, enostavne podobe iz narave, ki jo Ambrožič v modrovalnem zaključku spremeni v metaforo medčloveških vezi. Izkustveno verjetno najbolj pristno, najmanj namišljeno pesniško stanje pa je občutenje hrepenenjske neutešenosti, ljubzenske oddaljenosti ob hkratnem doživljanju narave ter doživljanje svoje čutne in čustvene prebujenosti (Junij). V pesmi *Ajda se odkriva* Ambrožič tudi kot pesnik otroške poezije, v kateri se pravilničnost prepleta s poučnostjo.

Bojevniška etika

V drugem razdelku na temo prve svetovne vojne je zbranih precej epskih, neosebnihih motivov, povezanih seveda predvsem s smrtjo, vendar so prisotni tudi socialni (beda, lakota, begunci) in nacionalni motivi. Zadnji so vezani zlasti na boje Maistrove vojske za Koro-

ško. Osebnije in boljše so tiste pesmi, v katerih je pesnik združil doživljanje narave in kmečkega življenja; mladi se javec, ki ga požanje vojna, podoba starca, ki kosi, osamljen, brez naslednika. Veliko je priložnostnih pesmi, povezanih z lokalno ali svetovno politiko, kritiko narodnih »izdajic« ali agitk na politična gesla. Najboljša pesem so *Soldatki*. V njej se motiv ciklarnov – rož z rdečimi, krvavimi glavnicami – povezuje s pesnikovim otroštvom in z v vojni prelito krvjo. Znova se potrjuje, da je Ambrožič pesniško prepričljivejši v motivih narave, povezanih z osebnimi, eksistencialnimi doživetji, za pesniško ubeseditve katerih zna delček narave dobro uporabiti.

V tretjem razdelku je Ambrožič še v večji meri zapisovalec in dokumentarist časa okupacije, partizanstva in nasilja. Značilno je, da se odloča za Aškerčevu bojevniško etiko: trojno vrni, vsak udarec. Dokumentarno je zanimiva pesem z akrostihom Hitler: v njej postavlja namreč fuhrerja globoko pod hijeno, napoveduje pa mu vrh. Pesem je bila napisana namreč med vojno! Pesniško kvalitetenjši je v intimnejših, z naravo razpoložensko usklajenih pesmih, v katerih je izražena usodna nezavarovanost in krhkost človeškega življenja (Po slani, Jesen).

Osamljenost

V četrtem, zadnjem razdelku, se umetnik spet vrne k sebi, svojemu čustvovanju in modrovanju. Znova se pokaže tudi kot pesnik otroške poezije (Povest o piščalki). Sploh je Ambrožič napisal otroških pesmi za celo zbirko, ki je ostala v rokopisu. V primerjavi z mladostnimi pesmimi je nekaj več razumskosti, poučnosti, vendar se kdaj – vsaj za hip – še pojavi vrenje mladostnega vina, ki pa ga stvarnost s posmehom takoj umiri (Pogleda sta se srečala). Osnovno pesnikovo občutje je občutje osamljenosti, praznjenja, zavesti bližajočega se konca.

Ambrožič v zbirki *Vino mladosti* se je povrelo svojo pesni-

ško pozornost večkrat usmerja tudi k pesnjenju in lastni umetnosti. Zaveda se izpovedne in ustvarjalne nuje, ironizira nemoč in izgubljenost pesnika v vojnem nasilju. Svoje izdelke je sposoben izredno kritično poimenovati z izrazom »revna kramarija«, seveda v primerjavi z velikanom Goethejem. Toda Ambrožič izpoveduje tudi potrjevalno zavest ustvarjalca: Pesem ostane, saj oživlja ob stiku s človekom, v katerem sozraveni. In najboljše Ambrožičeve pesmi bojo ostale, sicer ne v slovenskem »vesolju«, pač pa gotovo v lokalni, pokrajinski umetniški zakladnici.

JAKOB MÜLLER

JURČIČEVE BRALNE ZNAČKE

Spodbuda za branje

Stiška gimnazija je že leta 1964 uvedla Jurčičevo bralno značko. Od tedaj jo je prejele 1585 mladih bralcev. Letos je za to priznanje tekmovalo 66 učencev; 20 jih je prejele bronasto, 21 srebrno in 25 zlato

GIMNAZIJA
Maja Mohorčič
Urša Telban
Mateja Španič
Beno Dolžan
Tatjana Pjevac
Jerca Glavan
Maja Bašneč
Staša Hočevnar
Melita Perko
Nenad Rikić
Nataša Lukman
Helena Zupančič
Nina Simonič

EKONOMSKA
Nataša Kovačič – 3. g
Nataša Medved
Jasmina Pajk
Andreja Piškur
Špela Praznik
Mateja Prosen
Valerija Rogelj
Alenka Šteh
Zdenka Žurga
Petra Boljka
Reanta Gomboc
Barbara Janežič
Tadeja Brezovar – 3. f
Nataša Kastelic

Sabina Prijatelj
Anita Velkavrh – 2. f
Mojca Rus
Tina Gumzej – 1. g
Andreja Urbančič
Kristina Vidic
Jana Rus
DRUŽBOSLOVJE
Polona Glavan – 2. b
Tina Notar
Darja Kovačič
Natalija Grebenc
Robert Šket
Marička Petrič
Rahela Bašar
Ivo Klemenčič
Darja Omahen
Nina Balent – 2. a
Polona Dremelj
Dragica Novak
Marjeta Kebrič
Andrej Dorrer
Urša Fajgel
Mateja Mašera
Gregor Potočar
Tatjana Sever
Ana Vehovec
Janez Frbežar – 3. a
Petra Hribar
Dominika Prijatelj
Miha Pupis
Senka Salešević
Martin Stukelj
Andrej Zupančič
Barbara Bizjan – 3. b
TRGOVSKA
Anica Godec

Prof. Mihael Glavan je govoril na otvoritvi stalne razstave Stiškega rokopisa v gimnaziji »Josip Jurčič«

mladim generacijam, ki se šolajo v stiškem šolskem centru in seveda tudi vsem obiskovalcem in gostom, ki prihajajo v to šolo. Ker današnja tehnična sredstva to že omogočajo, je g. Zvone Pelko, fotografski mojster, izdelal zelo kvalitetne povečave izvornika in jih razvrstil na veliki podobi stiškega samostana, kakor ga je

v svoji prvotni podobi, pa tudi v latinščini prečrkovanju, zelo težko berljivo, zato je potreben še prevod v knjižni jezik. Razstava potrebuje tudi nekoliko več komentarja, vsaj za tiste, ki jih gradivo nekoliko bolj resno zanima. Načrtovana je tudi faksimilirana izdaja Stiškega rokopisa, ki bo prinesla tudi novo znanstveno osvetlitev.

Poskusni prevod Stiškega rokopisa v slovenski knjižni jezik

Invokacija sv. duha

Usmiljenje in milost našega Gospoda,
pomoč device rože matere Marije,
navzočnost svetega duha,
tolažba vseh svetnikov, obvarovanje svetega križa
naj blagovoli z menoj in z vami ostati.

Marijina pesem (Salve regina)

Češčena bodi kraljica mati usmiljena,
sladkost življenja in naša tolažba,
češčena si, mi k tebi kličemo,
v žalosti zapuščeni Evinji otroci.
K tebi vzdihujemo,
besedujoči in jokajoči v tej solzni dolini.
Ti naša zavetnica,
obrni k nam svoje usmiljene oči
in nam po tem tujstvu
pokaži Jezusa Kristusa,
blagoslovljeni sad tvojega telesa.
O čestita, o milostljiva,
o sladka mati Marija.